

ER DER NOGEN NYHEDER?

Sladder som etnografisk metode

Et rødbrunt kreatur føres ind i ringen i hvirvler af snavset savsmuld. „£ 700, dejlig stud, £ 650, kan vi så få et bud...“, opfordrer auktionarius gennem højtalerne ud over mængden af summende landmænd i grønt og blåt. En kvinde baner sig med stift blik og raske skridt vej gennem en gruppe af smilende landmænd og forsvinder ud af den grønne skydedør i hjørnet af hallen. Det er mandag. Det er auktionsdag på Orkneyøerne nord for Skotland, og landmænd fra det meste af Orkney er samlet. Enkelte for at sælge og købe, flertallet for at tale.

Langs de slidte træbänder der omgrænser ringen står en enlig landmand. Rødmosset og vejrbitd som alle de andre. „Se, Hamish i alle regalierne: kasket, ternet jakke og brune bukser“, siger den evigt kommenterende Jim. Vi ser ud over ringen og skimter hinanden ud af øjenkrogen.

„Ja, en rigtig landmand“, mumler Peter, en landmand midt i 30'erne i grøn termojakke og blå jeans, der står bagved os.

„Ved I...“, fortsætter Jim, mens vi rykker hovederne tættere sammen, „...det med Hamish' fætter, James“. Jim og jeg vender langsomt front mod hinanden og gør plads til Peter.

„Hmm“, brummer Peter og slår blikket ned.

„Nej“, svarer jeg.

„Han skal giftes med dyrlægen“, siger Jim.

„Hvilken én af dem?“, spørger Peter.

„Hende den lyshårede, den smilende englænder“, smiler Jim og kigger på mig.

„Ja, hun ser meget OK ud“.

„Nej, jeg forstår det ikke“, fortsætter Peter med et indigneret suk, „jeg kan ikke li' dem, de [englænderne] snakker for meget“.

„Men han gør det rigtige. Nu har han både ekstra løn og gratis dyrlæge“, understreger Jim.

„Så nu skal han altså til at drive landbrug for vores penge, han kan sagtens“. Vi ryster let på hovedet. „Han tænker kun på penge. Han er ligesom sin far!“, knurrer Peter.

„Aahh, James er nu god nok“, bemærker Jim.

Hamish kommer hen til os, han ser undrende på mig, vi har aldrig talt sammen før: „Er der nogen nyheder?“¹

Overalt hvor mennesker færdes sammen til daglig er der sladder. Sladder er en af de mest almindelige former for menneskelig kommunikation. Bronislaw Malinowski understregede da også allerede i sin berømte *Argonauts of the Western Pacific* hvor vigtigt det er for etnografen at have en „personlig interesse i sladder“ (1922:7). Og Margaret Mead

sagde nogle år senere til sin datter, Mary Cathrine Bateson, at hun aldrig ville blive nogen god antropolog fordi hun ikke var interesseret nok i sladder (cf. Tannen 1992).

Mange etnografer har siden gjort opmærksom på at de sladrede under feltarbejdet. Men få har detaljeret beskrevet hvorledes de helt konkret anvendte sladder.

Måske skyldes det at den uformelle sladder bliver anset for en useriøs og egentlig ganske uvidenskabelig praksis. De fleste trækker for eksempel på smilebåndet når jeg fortæller at jeg bruger sladder som metode.

Men måske er sladder slet ikke så uvidenskabelig og useriøs en metode endda. Mit argument i denne artikel er, at man ved hjælp af sladder kan opnå indsigter der ville være svært tilgængelige med andre metoder, som for eksempel formelle interviews. Og selv om sladder er hvad man kunne karakterisere som en uformel metode, betyder dette ikke at sladder er fuldstændig uden form, og brugen af den helt uden system.

På baggrund af en grundig efterbehandling af de sladderforløb jeg tog del i under et halvt års feltarbejde blandt moderne landmænd på Orkney,² vil jeg i det følgende give en kort introduktion til brugen af sladder som etnografisk metode.

Derudover er formålet med artiklen også at imødegå noget af den megen kritik der senest har været rettet mod det etnografiske feltarbejdes autoritet. Så inden vi nærmer os den uformelle sladders form og præciserer nogle af dens anvendelsesmuligheder, vil jeg kort diskutere hvorledes brugen af sladder placerer sig som en vigtig del af det etnografiske projekt.

Fra kritik til bedre metoder

Målet er, kort sagt, at forstå de indfødtes perspektiv, deres relation til livet og erkende deres syn på deres verden (Malinowski 1922:25).

At ville forstå en gruppe mennesker indefra har siden Malinowski været et af etnografiens fornemste mål. Et stort problem har dog altid været hvordan etnografen som en uvidende og marginal person kan komme til at forstå en gruppe af fremmede mennesker indefra. Med andre ord, hvilke metoder skal han anvende for at komme ind?

Malinowskis forslag til en sådan metode var et længerevarende feltarbejde. Han udformede sit forslag som en kritik af tidligere tiders etnografer hvis forståelser han mente byggede på deres egne fordomme, fordi deres observationer var for „overfladiske“ (op.cit.:19). De manglede sans for det menneskelige hos de fremmede mennesker og deres beskrivelser efterlod, som Malinowski udtrykte det, „skeletter“,³ uden „kød og blod“ (op.cit.:17,22).

Malinowski understreger to forhold som centrale for et godt feltarbejde: at etnografen drager slutninger og skaber indsigter på baggrund af sine observationer (op.cit.:12), og at han fra den marginale position han indtager som fremmed opnår intimitet og integreres blandt de fremmede. Dette indebærer at etnografen skal deltage personligt, det vil sige bo i de samme økologiske omgivelser, følge med i dagligdagens „naturlige forløb“ og tage del i det „naturlige samvær“ (op.cit.:7), herunder den lokale sladder. Malinowski gjorde sig dog ikke præcise overvejelser over hvilke *strategier* der indgår i personlig deltagelse.

Heller ikke de etnografer der fulgte efter Malinowski gjorde det store for at løfte sløret for den personlige deltagelse. Men med den postmoderne kritik i løbet af 1980'erne er

dette blevet ændret. Det etnografiske projekts sårbarhed (jf. Dwyer 1982) er blevet påvist. Blandt andet er Malinowskis deltagelse blandt menneskene på Trobrianderne blevet dissekeret: man har gransket hans private dagbøger for at konstatere at han slet ikke brød sig om den gruppe mennesker han boede hos. Mere signifikant er det, at Malinowski måske slet ikke var så integreret, som han selv fremstiller det. Den postmoderne kritik har med andre ord været med til at rejse den samme kritik af Malinowski (og andre etnografer efter ham) som Malinowski rejste mod sine forgængere: deres forståelse har båret præg af deres egne fordomme og deres deltagelse har været for overfladisk.

Problemet i dag er, at de mange og lange dissektioner af etnografen og hans position ikke blot har vist det etnografiske projekts sårbarhed, de har også efterladt et åbent sår: Kan etnografer nogensinde gøre sig håb om at kunne integreres blandt en fremmed gruppe mennesker, endsige forstå deres syn på deres liv?

Siden den postmoderne kritik blev lanceret er der gjort en del forsøg på at hele såret og genetablere det etnografiske feltarbejdes autoritet. En lang række etnografer har accepteret den postmoderne kritik og gjort den til en væsentlig del af deres feltarbejde: de er blevet selv-refleksive. Betingelserne for etnografens videnstilegnelse er blevet udforsket, og analyser af etnografens egen position og hans fordomme er blevet gjort til en integreret del af feltarbejdsprocessen (se f. eks. Hastrup 1988).

Det forekommer vigtigt at etnografen tager det refleksive aspekt af feltarbejdet alvorligt, og hele tiden er bevidst om etnografens uvilkårlige indflydelse på det objekt han observerer. Men der er dog stadig et alvorligt problem. Man behøver ikke et særligt intimt kendskab til en gruppe for at have en position som man kan reflektere over. En turist på Orkney der tilfældigt stikker hovedet indenfor på den lokale kvægauktion har også en position i forhold til de lokale landmænd. Og ingen ville af den grund påstå at turisten har forstået noget af hvordan verden tager sig ud set med landmændenes øjne.

En anden løsning på autoritetskrisen der går videre end selvrefleksiviteten, finder man hos de etnografer der forsøger at påvise at det trods alt er muligt at overskride de begrænsninger for etnografens deltagelse som de postmoderne kritikere har påpeget. Nogle etnografer taler således direkte om „transcendens“ (Shweder 1991), hvor etnografen opnår viden ved at transcendere relationen mellem ham og den fremmede gruppe, andre laver begreber om mellemmenneskelig „resonans“ (Wikan 1992), andre igen fastslår at etnografen har en privilegeret position som „profet“ som gør det muligt for etnografen at sætte sin egen oplevelse i stedet for informanternes (Hastrup 1992).

Problemet med disse teorier er dog, at de ender med at lukke for den åbning af det etnografiske feltarbejde som den postmoderne kritik har igangsat. Man kan ikke kritisere „transcendens“, man kan heller ikke kritisere en profet – profeter får autoritet fordi de er profeter. Måden hvorpå disse etnografer kommer ind i den fremmede gruppe, ligner på foruroligende vis magi: „[...] jeg smigrer mig selv med at have *trængt om bag spejlet* [...]“ (Hastrup 1988:212, min fremhævelse).⁴ I disse teorier savner man med andre ord et grundlag der kan overbevise kritikerne om at det etnografen forstår, er de fremmede menneskers syn på *deres* verden og *deres* relation til livet, og ikke etnografens eget.

Der er også en tredje mulig reaktion på den postmoderne kritik. Den går ud på at man bevarer åbningen, samtidig med at man bruger den postmoderne kritik af blandt andre Malinowski på samme måde som Malinowski brugte kritikken af sine forgængere: ikke til blot (selvrefleksivt) at påpege at etnografen er overfladisk og fordomsfuld, men til at *blive* mindre fordomsfuld og overfladisk i forhold til den gruppe mennesker han udfører

feltarbejde blandt. Man må blive bedre til at observere og til at involvere sig personligt i den gruppe man agter at forstå.

En måde at blive dette på er ved at skærpe opmærksomheden på det faktum at personlig deltagelse først og fremmest er en konkret relation mellem etnografen og de andre mennesker i gruppen: der er tale om en kommunikativ handling i tid og rum. Kommunikative handlinger er handlinger hvori mennesker har intention om at forstå hinanden. Det betyder ikke at de handlende af den grund kan være sikre på at det der bliver forstået, er det de har intention om. Der vil altid være en usikkerhed om hvad der er de andres intention med at forstå. Også denne intention må nødvendigvis kommunikeres. Ud af denne mangel på forståelse opstår der en række kommunikative systemer, i hvilke det vil være muligt at finde gentagelige mønstre. Disse vil ofte samle sig omkring bestemte *kommunikative genrer*.⁵

I løbet af et feltarbejde vil man som etnograf tage del i mange forskellige kommunikative genrer der hver for sig vil bidrage med sine indsigter: formelle interviews, alvorlige samtaler om økonomi, samtaler om egne problemer, taler ved fester, dans, og så selvfølgelig den lokale sladder.

Sladderens form på Orkney

Sladder kan beskrives som en udveksling af viden om en ikke-tilstedeværende persons private anliggender. Sladdereren har også et forløb. Det består af: 1. en udpegning af den person man ønsker at tale om („hvem sladder vi om?“); 2. en beskrivelse af denne person („hvordan ser han ud?“), der som oftest udgør en del af en længere beretning om en episode hvori personen har deltaget („hvad har han gjort?“); 3. et forsøg på at finde det rationale der ligger bag personens handlinger og hans fremstilling af sig selv („hvorfør har han gjort det, hvorfor ser han sådan ud?“); 4. et forsøg på at typificere personen („det er sådan han er!“); 5. endelig indeholder et sladderforløb en tilkendegivelse af hvad de sladderende føler for personen („hvad synes vi om ham?“).

Rækkefølgen og hyppigheden af de ovennævnte sekvenser vil i det aktuelle forløb tit variere, ligesom flere sekvenser vil optræde gentagne gange. Det er endvidere de færreste sladderforløb der er enkeltstående. Der vil ofte være tale om hele *sladdersessioner* hvor flere forløb følger efter hinanden.

Et sladderforløb vil som regel have en *åbning*. Det vil sige en markør der gør det muligt for deltagerne at identificere at det er den kommunikative genre sladder der finder sted. En typisk åbning blandt landmændene på Orkney er: „Har I hørt at...“ eller „er der nogen nyheder?“

I sladder findes endvidere en række formelementer som strukturerer rummet og relationerne mellem deltagerne:

1. Sladder implicerer et kendskab til en bestemt person og forudsætter dermed at deltagerne har noget (en bekendt) til fælles. Det vil sige sladder etablerer et umiddelbart referencefællesskab mellem deltagerne og placerer referencen uden for deltagerne selv.

2. Sladder bygger på lighed: ingen deltager kan på forhånd regnes som værende mere værd end andre eller på forhånd at have mere ret end andre, og alle har lige mulighed for at bidrage.

3. Sladder skaber et frirum og giver deltagerne mulighed for at sige noget af det man ikke kan sige direkte eller kun indirekte til den omtalte person.

4. Sladder giver samhørighed: På baggrund af hinandens viden skaber deltagerne i sladder en fælles relation til den omtalte person: sammen finder „vi“ ud af hvordan „han“ er i forhold til „os“.

5. Sladder finder sted i fortrolighed. Den viden om private anliggender der udveksles er hemmelig.

6. Og endelig er sladder en tilkendegivelse af loyalitet, som opnås ved at være illoyal. Det vil sige ved at røbe en hemmelighed om, og måske ligefrem bryde fortroligheden med, den omtalte person.

Formelementerne vil i de konkrete sladdersessioner have mange forskellige specifikke udformninger. De genfindes for eksempel i den indledende session mellem Peter, Jim og mig: Vi ser alle Hamish, udveksler viden om ham, og forstår hvad der ligger bag hans påklædning, men da han kommer siger vi det ikke til ham. Vi tænker det.

Sladderens indsigter

Vi befinder os stadig på kvægauktionen. Peter er gået ud for at hente en omgang af cafe-teriets sorte te.

„Nå, har du spurgt Peter om hans far?“, smiler Hamish.

„Næ. Hvorfor det?“, svarer jeg.

„Hmmm“, smiler Jim som om han kender historien.

„De taler ikke sammen“, forklarer Hamish.

„De har ikke talt sammen i 10 år“, supplerer Jim.

„Nå da, hvorfor ikke?“, spørger jeg overrasket.

„Jaaa. Peter har altid arbejdet hårdt på gården, han var som dreng meget interesseret i landbrug, hans far var hård ved ham. Hans ældre bror arbejdede uden for gården. Så Peter troede det var ham der skulle overtage gården. Men faderen overgav gården til John [hans ældre bror]. Peter købte Busquouys lige ved siden af. Peter fik nogle penge af sin far. Men han ville ikke ha' dem, jeg så fra mit vindue hvordan han sendte Mary [Peters datter] tilbage med dem [...] Faren er død nu [...] de talte aldrig sammen [...] Det er værst for børnene, de besøger deres farmor nu og da [...] Han har altid haft et voldsomt temperament, Peter“.

Den kommunikative genre sladder skaber som nævnt forståelse. Som sladdersessionen fra auktionen illustrerer kan man som fremmed gennem sladder få tilfredsstillet sin undren, af- og bekræftet fordomme og få svar på spørgsmål om andre mennesker man end ikke havde tænkt på at stille. Denne umiddelbare forståelse, er det min erfaring, kan ud- dybes og føre til en række præcise indsigter om den gruppe man laver feltarbejde blandt. Dette sker ved grundigt at lægge mærke til *hvem der siger hvad (om hvem) til hvem og hvordan*.

1. *Information*. Sladderer kan bruges til at skabe kendskab til hvem der udgør en gruppes fælles bekendte, hvad de er kendt for og hvor kendte de er. Man kan endvidere i stor udstrækning benytte sladderer til at kortlægge gruppens intime relationer: slægt- skabs-, venskabs-, kærligheds-, arbejds- og især statusrelationer. En sådan information vil det ofte være vanskeligt at opnå gennem deltagelse i andre kommunikative handlinger.

ger, som for eksempel formelle interviews. Eller det ville kræve en utrolig fortrolighed med det menneske hvis relationer man måtte være interesseret i. En fortrolighed det er svært at etablere med mange mennesker i løbet af feltarbejdet, og som det med visse personer er umuligt at etablere overhovedet: Peter taler for eksempel aldrig om sine intime relationer. Her byder sladderens frirum på en genvej.⁶

2. *Kategoriseringer.* I de ofte meget detaljerede beskrivelser og beretninger om andre mennesker får man en idé om hvilke detaljer de lokale lægger mærke til, og *hvor* observationer af andre mennesker finder sted, som for eksempel hvordan Hamish gør opmærksom på hvordan han kigger (spionerer) ud af vinduet da han ser Peters datter. Man får også indblik i hvordan de sladderende kategoriserer disse detaljer, for eksempel hvordan Hamish' påklædning bliver benævnt som „regalierne“ af Jim. I modsætning til kategorianalyser der finder sted på baggrund af interviews og som ofte forankrer betydningen af kategorierne i et abstrakt system (Spradley 1979), skænker sladdereren muligheden for at iagttage og forstå den almindelige brug af kategorier. Dermed kan sladder være indgangen til en mere kontekstnær beskrivelse af kategoriernes betydning.

3. *Rationaliseringer.* Sladdereren giver indblik i de normer og typer af motiver gruppen synes at lægge til grund for en given type handlinger: i den indledende session hører vi om at Hamish „kun tænker på penge“ og i den efterfølgende session om „Peters temperament“. Rationaliseringen ender som regel med en typificering hvor deltagerne i sladdersessionen enes om hvilken identitet den omtalte har. For eksempel at „han ligner sin far!“. Sladder giver således værdifulde indsigter i hvilke persontyper en gruppe opererer med og hvordan de konstruerer deres opfattelse af hvad der i den pågældende gruppe udgør „en person“ eller „et selv“.

4. *Smag.* Man får i sladdereren indblik i det man kunne kalde gruppens og enkeltindviders *smag*. Når jeg bruger ordet „smag“ til at beskrive disse reaktioner med, skyldes det at reaktionerne har et meget kropsnært udtryk og på mange måder minder om dem som kan iagttages i forbindelse med spisning. Dette gælder både de ikke-verbale udtryk: for eksempel rysten på hovedet, vrængen på næsen, og de verbale: for eksempel „jeg kan ikke specielt *li'* ham“.

Der findes to overordnede måder at „smage“ på andre mennesker på: enten udskilles personen eller også indoptages han. Smagsudtrykkene vil være inddelt i en række lokale nuancer som for eksempel indignation, sympati, omsorg og så videre. Nogle personer giver altid anledning til samme smagsudtryk, for eksempel forarges man altid over „englændere“. At være opmærksom på deltagerens smagsudtryk åbner således mulighed for et konkret studie af den del af følelsesregistret der drejer sig om følelser over for andre mennesker.

5. *Indlevelse.* I modsætning til andre kommunikative handlinger, handler sladder på en meget direkte måde om mennesker af kød og blod. I sladdereren forsøger man ofte meget virkelighedsnært og medlevende at gengive andre personers perspektiv, som for eksempel i beretningen om Peters relation til sin far. Når man rationaliserer vil man ofte sætte sig i den anden persons sted, som Peter for eksempel gør i den indledende session med bemærkningen: „hvis det var mig...“. Man prøver altså at forstå det andet menneske og forholde sig til dets væren som menneske. Brugen af sladder er med andre ord central hvis man vil have indsigt i hvordan medlemmer af en gruppe *indlever* sig i andre mennesker.

6. *Intern positionering.* I sladderen har man endelig mulighed for at studere hvordan de intime relationer sættes på spil i praksis. Sladder giver således mulighed for at krydstjekke noget af den information om deltagerens indbyrdes relationer man får af andre i andre sladdersessioner.

Personlig deltagelse i sladder

Selvom sladder er en udbredt form for kommunikation er det ikke altid lige nemt at komme til at sladre. For eksempel var det ikke muligt for mig at benytte båndoptager blandt landmændene på auktionen. Så snart jeg tog noget der mindede om en båndoptager frem opstod der mistillid til mit forehavende og tavshed. Men der skal mere til end blot det at gemme båndoptageren, skifte tøj eller for den sags skyld klippe sit hår. Hvis man vil skabe indsigt ved hjælp af sladder, må man være personligt involveret og selv tage del i sladderen. I den forbindelse er det vigtigt at være lydhør over for de specifikke omgangsformer der findes for den lokale brug af sladder. Jeg vil her nævne nogle af de mest almindelige konventioner for god sladdertone blandt landmændene på Orkney og give eksempler på hvordan jeg blev opmærksom på disse.

Som det blev nævnt tidligere, indeholder sladder nogle helt bestemte forrelementer der er med til at forme relationen mellem deltagerne i sladderen og som har forskellige specifikke udformninger. Et af disse er etableringen af fortrolighed. Graden af fortrolighed afhænger blandt andet af hvilken person man vælger at tale om. Jo mere intim kontakt deltagerne har med den man sladrer om, jo mere fortrolighed er man i stand til at skabe. En anden vigtig ting i skabelsen af fortrolighed er en ordentlig åbning. Således akkompagneres de verbale åbninger med både prosodi og kropsbevægelser. De to mest almindelige er lav stemmeføring, eventuelt hvisken og at rykke hovederne, hvis ikke hele kroppen, tættere på hinanden. Herefter gælder det om at finde den rigtige rytme: at skiftes til at sladre, regelmæssige tilkendegivelser af forståelse (almindelig opmærksomhed, nik, „hmmm“ etc.) og at synkronisere bevægelser.

Som deltager i en session bygger man i bogstaveligste forstand noget der bedst kan beskrives som en hule af fortrolighed i hvilken man deler og delagtiggør hinanden i hemmelig viden om andre.

Det er ikke nok at kunne være med til at skabe et rum af fortrolighed, folk skal også have tillid til at man kan håndtere den.

Vi er igen på auktionen. Peter kommer tilbage med hænderne fulde af kiks og krus som han fordeler mellem os.

„Tak“, siger jeg og fortsætter, „har I set den mark nede ved svinget hvor man kommer ind til Stormness [et sogn på Orkney]. Der ligger en masse råddent hø. Hvorfor har han ikke taget det ind? – Det har jo været tørt flere gange!“ Jeg lader blikket vandre fra Peter, over Hamish og til Jim.

Peter svinger det venstre ben hen over det højre og ryster lidt på skuldrene. Hamish gnækker. „Han er vist lidt doven“, foreslår jeg henslængt.

Peter rømmer sig og rødmer: „Det er min bror“.

Kort pause.

„Ahh, han er doven – men hvem er ikke det!“, skynder Jim sig at sige og begynder at tale om sin nabo Ronald.

Diskretion er et nøgleord når man sladrer. Det er vigtigt at få et nogenlunde kendskab

til hvilke loyaliteter de involverede personer har og altid være opmærksom på deres indirekte tilkendegivelser i sladderforløbet (for eksempel let rødmen, rømmen eller andre tegn på at personen er pinligt berørt). I denne episode overser jeg Peters meget fine bensving. Peter er pinligt berørt fordi han presses til noget han ikke er (eller kan være) enig i og selv eksplicit må tilkendegive sin loyalitet over for sin bror. Situationen som disse undgås delvis ved forinden „at sende følere ud“, for eksempel ved at akkompagnere udsagnet med lette smagstilkendegivelser, som at sukke let opgivende mens navnet på den bekendte udtales, holde en pause og så afvente de andre deltageres reaktion.

Men det er aldrig for sent at optræde med diskretion. Den pinlige sladder kan mange gange reddes. Man kan altid forsøge at glatte ud og gøre den uundgåelige typificering meningsløs ved at generalisere den, som Jim for eksempel gør det: „han er doven – men hvem er ikke det!“

Ét er at skulle udvise diskretion over for dem man sladder med, noget andet er at gøre det over for dem man sladder om. At være illoyal over for andre ved at punge ud med fortrolig viden om dem er som nævnt prisen for at opnå fortrolighed og loyalitet med dem man sladder med. Diskretion er med andre ord en umulighed og indiskretion en nødvendighed. Man kan forsøge at undgå („ondsindet“) sladder der udelukkende har til formål at sætte andre i et dårligt lys. Og bliver der talt nedsættende om personer som man er (og forventes at være) loyal over for, er det god tone at afslutte sladdereren med en bemærkning om vedkommendes positive sider. Som Jim bemærker efter at vi har talt lidt nedsættende om Hamish's fætters valg af partner: „– Aaahh, James er nu god nok“.

For at være troværdig som sladderpartner er det dog ikke nok at kunne sladre diskret om en fælles bekendt, man må også selv være bekendt. En måde at blive bekendt på er ved at sladre om sine egne relationer på samme måde som de lokale sladder om deres bekendte. Landmænd på Orkney har således et langt skarpere billede af mine forældre, oldeforældre, deres beskæftigelse og så videre, end mine venner i Danmark har. På Orkney skal man dog være opmærksom på at beretningen ikke bliver for aktiv, således at det der skulle være en fremstilling af en fraværende person i stedet bliver en fremstilling hvor deltageren fremstiller sig selv. Blandt landmændene på Orkney er dette ikke alene utroværdigt, det er også udtryk for dårlig smag (se Kongsbak 1993a).

Et andet vigtigt element i sladdereren er som nævnt ligeværdighed. Selvom der er plads til stor individuel variation i en gruppe, er det nødvendigt at man harmoniserer sin smag med den herskende, især hvad angår sladdereren om fjendebilleder: alle er med til at vrænge på næsen over for englænderne. Men at optræde ligeværdigt handler ikke blot om at tilpasse sig, det kræver også at man samtidig anerkender andre individers fortolkninger af verden som ligeværdige; at man respekterer at de andre deltagere kan tænke og reflektere over andre og sig selv; og at man (som etnograf) ikke tror at man alene besidder den privilegerede fortolkning. Sådanne fordomme er en alvorlig hindring for at opnå ligeværd med andre sladrende og dermed deres fortrolighed.

At være ligeværdig betyder på den anden side ikke at man skal overdrive sin egen magtesløshed og nikke enfoldigt bejaende til alt der bliver sagt. For at blive taget alvorligt som kompetent sladderpartner kommer man ikke udenom at tage aktivt del i de små kampe om status der er en uundgåelig del af enhver sladdersession. En af disse handler om at have information:

Vi har en tid diskuteret Ronalds køb af en ny traktor.

„Har I i øvrigt lagt mærke til Ronald“, fortsætter Jim og peger i den modsatte ende af hallen hvor Ronald står og lytter til en anden nabo, „nu gør han det igen“.

„nååå“, brummer vi samstemende.

„Han får dem til at snakke. Han siger lidt og så informerer de om resten“.

I sladderens informationsspil gælder det om hele tiden at være den der har flest sladder-nyheder. Og kunsten består blandt andet i diskret at kunne trække nyheder ud af andre uden at de opdager det. Til dette formål vil man ofte udsætte hinanden for udfyldningsmetoden. Udfyldningsmetoden går ud på at man nævner en bid af en begivenhed i hvilken man ved at en fælles bekendt har deltaget eller, hvis man ikke har kendskab til nogen begivenhed den bekendte har deltaget i for nylig, så blot en person som er relateret til den bekendte: søn, kone eller måske en fætter. Herefter vil en eller flere af de andre deltagere fylde ud med deres viden om personen og begivenheden. Selvom nogen vil føle sig generet af at blive udsat for andres udtrækken, behøver det at have mange nyheder ikke nødvendigvis at være nogen ulempe. For jo flere nyheder andre ved man indeholder, jo flere deltaljer vil de være villige at fylde ud med blot man nævner lidt – også de vil vise at de er i besiddelse af den værdifulde viden.

Endelig er det værd at nævne en ting man altid skal være sig for:

Efter diskussionen af Ronald, spørger Peter henslængt: „Nåå, hvordan behandler Tom så Elisabeth [Toms kone]?“

Hamish kigger ud på ringen hvor en stud bliver lukket ind.

Jeg rømmer mig, tøver og hoster.

Jim lader blikket tage en rundtur, smiler lidt og slår forsigtigt ud med armene: „Du kan jo ikke sige noget om hvordan Tom behandler Elisabeth, du bor jo hos ham“.

Dette sladderforløb tager sin begyndelse med en hentydning til noget der er sket tidligere. Det er Peter der tager til genmæle på sin egen indirekte måde og gør opmærksom på at jeg kort forinden overtrådte de implicite regler for diskretion, ved at kalde hans bror for „doven“. Det slutter med at Jim med en typisk udglatning dels gør opmærksom på hvem man skal være loyal over for, og dels sørger han for at Peter ikke går for langt.

Vil man for alvor sladre med landmænd på Orkney er det ikke nok at respektere deres loyaliteter over for andre, eller for den sags skyld blot vurdere deres fortolkning som ligeværdig med andres. Man må også omgås hinanden som ligemænd der har krav på hinandens agtelse – hvad enten dette krav er formuleret som et forsvar for egen værdighed, en udfordring til en andens, eller ved at man, som Jim i denne sekvens, hæger om en af de andres.

Sladderens videnskabelighed

Brugen af sladder under feltarbejdet giver indsigter i en gruppe menneskers syn på deres verden og hvordan de skaber dette syn ud fra deres oplevelser af andre menneskers privatliv. Engagementet i sladder giver således en bred lokal kontekst for at forstå dette syn på verden. Eller mere præcist, deltagelse i den kommunikative genre sladder giver mu-

lighed for at få information om det lokale liv, og konkretisere nogle af de sociale processer der finder sted, mens deltagerne ordner deres oplevelser, og skaber deres syn på deres verden.

Sladder er selvfølgelig ikke den eneste metode. Under et feltarbejde vil man som nævnt tage del i andre kommunikative genrer, iagttage andre handlinger og andre ting der måtte vise sig i omgivelserne. Disse indsigter indgår direkte i sladder, for eksempel som personkendskab, og vil sammen med sladder være med til at skabe en samlet forståelse for den gruppe man udfører feltarbejde blandt.

Brugen af sladder har også andre begrænsninger. Det er for eksempel ikke alle indgangspositioner der er lige gunstige. Kønnen og den grundindstilling man ankommer med til felten spiller en afgørende rolle for hvor intimt man kan involveres. De specifikke konventioner jeg her har beskrevet fra sladder på Orkney, afspejler for eksempel at der er tale om en fortrolighed der er skabt mellem mænd der er interesseret i moderne landbrug. Dermed ikke sagt at kvinder ikke vil kunne skabe intimitet med landmænd på Orkney gennem sladder. Men det er min erfaring at tilstedeværelsen af kvinder blandt landmændene hurtigt ændrer sladderens form, både hvad angår det der sladres om og måden der sladres på, og dermed kvaliteten af de indsigter man kan skabe.

Sladder er ingen nyhed. Heller ikke i etnografien. Indledningsvis omtaltes den autoritetskrise der har plaget etnografien. Det er mit håb at nærværende forsøg på at konkretisere dele af brugen af sladder under det etnografiske feltarbejde, kan ses som et nyt bud på hvorledes man kan overkomme denne krise. Brugen af sladder eksemplificerer hvorledes forståelse af andre og deres oplevelser er noget der skabes i en række på hinanden følgende kommunikative handlinger, det vil sige sekventielt, og ikke alene med henvisning til abstrakte og uspecifikke begreber som „resonans“ eller „transcendens“, eller (profetiske) evner til at trænge gennem spejle. Brugen af sladder gør det endvidere klart at bevidsthed om det refleksive aspekt ved feltarbejdet – forstået som opmærksomhed om den påvirkning som egne fordomme og position har på de indsigter man kan gøre om en gruppe – ikke er noget etnografen absolut *selv* skal eller kan reflektere over. Refleksivitet er, og viser sig i, de kommunikative relationer med dem man laver feltarbejde blandt.

Måske skulle man helt holde op med at diskutere det etnografiske feltarbejdes autoritet, og i stedet bruge energien på en dokumentation af sit intime kendskab til den gruppe hvis syn på verden man ønsker at forstå. Det vil sige i stedet for at tale om etnografens autoritet skulle man hellere tale om indsigternes *validitet*. En af strategierne til at opnå gyldige indsigter går, som Malinowski understreger, ud på at drage slutninger fra det man observerer.

For den der ønsker indsigter ved at bruge sladder, handler det om at observere hvordan gruppen af mennesker i sladder ordner deres observationer af andre mennesker. Og når etnografen fra sin marginale position skal opnå integration og blive personligt involveret i sladder, er det bedste han kan gøre at være opmærksom på hvad han gør og at observere gruppens reaktioner herpå eller, kunne man sige, hvilke observationer gruppen gør af etnografen. Ønsker man som marginal person at skabe gyldige indsigter gælder følgende princip for brugen af sladder: at observere dem som observerer.

At sladre er en fornøjelse, men som etnografisk metode er det også et hårdt arbejde – feltarbejde, om man vil. Det første skridt på vejen i dette arbejde er at ankomme til felten sulten efter sladder og med spørgsmålet på læberne: „Er der nogen nyheder?“

Noter

1. Navnene på personerne er pseudonymer.
2. I perioderne maj-september 1992 og september-oktober 1994 som jeg tilbragte på Orkney, havde jeg i gennemsnit 10 sladdersessions om dagen og mange dage, især mandage (auktionsdagen) var antallet mere end 20.
3. Malinowski bruger først betegnelsen „skeletter“ til at betegne sociale institutioner og strukturer. Derefter bruger han det i sin sædvanlige betydning og sætter det i forbindelse med „kød og blod“ (1922:17,22). Ved først at bruge „skelet“ som metafor og dernæst føre den tilbage til det konkrete, giver Malinowskis udtalelse en prægnans som det ikke har været muligt at gengive.
4. Se Kongsbak 1993c for en nærmere analyse af dette fænomen i Hastrups teori.
5. Det er vigtigt at være opmærksom på at genrene ikke skal betragtes som fritsvævende rammer eller lukkede diskursive systemer. I de kommunikative handlinger peges der hele tiden ud over genrene, for eksempel til det (objekt) der kommunikeres om eller til de kommunikative handlinger der er gået forud, og frem for alt til det sociale og forholdet mellem de mennesker som handler og har intention. En kommunikativ genre er at ligne med en biologisk organisme, den er gennemstrømmelig, plastisk, opretholder en hvis form for orden og stabilitet og har, når den praktiseres, en begrænset levetid (se Kongsbak 1993b;1994).
6. Bruger man sladder som information er det altid vigtigt at krydstjekke, dels i forhold til andre versioner af samme information og dels i forhold til kendskabet til de personer der bidrager med informationen.

Litteratur

- Dwyer, Kevin
1982 Moroccan Dialogues: Anthropology in question. Prospect Heights, IU: Waveland Press.
- Hastrup, Kirsten
1988 Den tredje person, køn og tid i det islandske landskab. I: Feltarbejde – Oplevelse og metode i etnografien. København: Akademisk Forlag. K. Hastrup og K. Ramløv (red.)
- 1992 Det antropologiske projekt. Om forbløffelse. København: Gyldendal
- Kongsbak, Tao
1993a Drømmen om et hus på landet. En konfrontation mellem bønder og byboere på Orkney. Tidsskriftet Antropologi 28.
1993b Systemer til hverdag og fest. Livsspor 2.
1993c Terapi på Antropologer i eget samfund. Om kærlighed og mangel på dialog i den etnografiske metode. Livsspor 3.
1994 Et forsvar for de bløde systemer. Livsspor 5.
- Malinowski, Bronislaw
1922 Argonauts of the Western Pacific. London: Routledge.
- Shweder, Richard A.
1991 Thinking through Culture. Expedition in Cultural Psychology. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Spradley, James P.
1979 The Ethnographic Interview. Chicago: Holt, Rinehart and Winston.
- Tannen, Deborah
1992 You Just Don't Understand. London: Virago Press.
- Wikan, Unni
1992 Beyond the Words: the power of resonance. American Ethnologist 19(3).

